

8. Павлова, Л.В. «У каждого за плечами звери»: символика животных в лирике Вячеслава Иванова: монография / Л.В. Павлова. – Смоленск, 2004. – 264 с.
9. Мифы народов мира. Энциклопедия: в 2 тт. Т.1. – М., 1980. – 648 с.
10. Троицкий, В.П. Древнеегипетский «анх» в символической поэтической прозе В. Иванова / В.П. Троицкий // Вячеслав Иванов. Архивные материалы и исследования. – М.: Русская словесность, 1999. – С. 433 – 442.
11. Иванов, В.И. Собрание сочинений / В.И. Иванов. – Т. III. – Брюссель, 1979. – 896 с.

УДК 392

ЮРАЎСКАЯ АБРАДНАСЦЬ НА ВІЦЕБСКА-ПСКОЎСКИМ ПАМЕЖЖЫ

канд. гіст. навук, дац. Т.І. КУХАРОНАК,

Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, Мінск

У артыкуле на аснове друкаваных і архіўных матэрыялаў ахарактарызаваны рэгіянальна-лакальны адметнасці юраўскай абраднасці ў арэале Віцебска-Пскоўскага памежжя. Дадзены абрадавы комплекс у даследаваным арэале, які з'яўляецца зонай кантактаў і ўзаемаўплываў дзвюх блізкароднасных беларускай і рускай традыцыйных культур, уключае ў сябе разнастайныя звычкі, абрадавыя дзеянні, песні, гульні, прыкметы і павер'і, спалучэнне якіх утварае некалькі істотных кампанентаў гэтага свята, з якіх складаюцца мікралакальныя яго версіі. Шырока прадстаўлены выказванні і меркаванні саміх носьбітаў мясцовых каляндарных традыцый.

Кардынальныя змены, што адбыліся ў розных галінах жыцця народаў на постсавецкай прасторы, абумовілі актуальнасць праблем міжнацыянальнага культурнага ўзаемадзеяння, якія сёння знаходзяцца ў цэнтры навукова-даследчых і культурна-практычных інтарэсаў сучаснага народнага ўстава. Асаблівы інтарэс выклікаюць пытанні, што групуюцца вакол паняцця “палітыка-адміністрацыйная мяжа”. Амбівалентны характар яе відавочны: з аднаго боку яна выконвае дыстантуючую функцыю (нават калі ў рэгіёне пражывае этнічна аднароднае насельніцтва), з другога – кансалідууючую, калі прадстаўнікі розных сучасных дзяржаў на аснове захавання старажытнай культурнай еднасці фарміруюць гамагенныя культурныя арэалы са сваімі спецыфічнымі рысамі [1, с. 12].

У гэтым кантэксце беларуска-расійскае памежжя ўяўляе асаблівы культурны арэал, дзе ў якасці дамінуючай рысы выступае высокі ўзровень культурнай і гістарычнай еднасці. З 2013 года групай беларускіх і расійскіх этнолагаў і фальклорыстаў па Фонду фундаментальных даследаванняў вядзецца распрацоўка тэмы «Арэальная структура беларуска-рускага лінгвакультурнага памежжя: мова і фальклор»¹, у межах якой былі сабраны, сістэматызаваны і абагульнены фальклорна-этнаграфічныя матэрыялы па традыцыйнай каляндарнай абраднасці беларусаў у памежных з Пскоўскай вобласцю раёнах (Верхнядзвінскі, Віцебскі, Гарадоцкі, Полацкі, Расонскі) Віцебскай вобласці. Каляндарная абраднасць даследуемага арэала, знаходзячыся на мяжы беларускай і рускай абрадавых традыцый, мае шмат агульных рысаў, што выяўляюцца як у структуры абрадаў, у выкананні рытуалаў, захаванні іх сэнсу і парадку, у моўных асаблівасцях, так і нацыянальна-адметных асаблівасцей, бо “абумоўленасць фальклорнай культуры, яе зместу, структуры, функцый рэгіянальнымі і лакальнымі фактарамі сацыяльна-этначнага парадку несумненна” [2, с. 145].

Юр'я – адно з найбольш багатых у сваім абрадавым напам'яненні свят беларускага народнага календара. Мае пастаянную дату правядзення: паводле праваслаўнага календара адзначаецца 6 мая² ў дзень святога вялікапакутніка Георгія Пераможцы. Сінкрэтычны вобраз святога Георгія (Юр'я, Ягор'я) шырока адлюстраваны ў фальклоры, народным і прафесійным жывапісе, літаратуры і скульптуры. Паводле традыцыйных уяўленняў беларусаў, святы Юр'я – “Божы ключнік”, бо ў яго знаходзяцца ключы, якімі ён замыкае зіму і адмыкае вясну. Ён – валадар, што ў дзень свята адмыкае зямлю і выпускае расу, благаслаўляе ўсё навокал: зямлю, людзей, жывёл, а таксама з'яўляецца ахоўнікам жывёлагадоўлі і земляробства, абаронцам статкаў ад дзікіх звяроў. Ад святога Юр'я ў многім залежаў поспех селяніна ў гэтых відах дзейнасці і ў рэшце рэшт яго дабрабыт.

¹ дагавор № Г13Р-005 ад 16.04. 2013 г.

² Дзень памяці святога Георгія адзначаецца таксама 9 снежня (восеньскі ці зімовы Юр'я), але з гэтым днём звязана значна менш народных звычаяў і абрадаў беларусаў.

ЭТНАГРАФІЯ І ФАЛЬКЛОР

На даследуемай лакальнай тэрыторыі Віцебска-Пскоўскага памежжа гэта свята (па мясцовай тэрміналогіі “Ягорый” “Ягор’(-ь)е”, “Яр’я(-е)”, “веснавы Юр’я”) суправаджаў надзвычай багаты разгорнуты абрадавы комплекс, які ўключаў у сябе разнастайныя звычаі, абрадавыя дзеянні, песні, гульні, прыкметы і павер’і. Як сведчаць літаратурныя і нашы палявыя матэрыялы, тут можна вылучыць некалькі істотных кампанентаў гэтага свята, з якіх складаюцца мікралакальныя яго версіі.

Першы выган жывёлы на пашу. Паняцце “першы выган жывёлы” ўключае ў сябе два тлумачэнні: першае (сітуацыйнае) – як пачатак перыяду выпасу; другое (функцыянальнае) – як абрад. У большасці выпадкаў адпаведныя рытуалы выконваліся ў першы дзень выгану жывёлы і непасрэдна адкрывалі выпас жывёлы. У такім разе сітуацыйны і функцыянальны змест паняцця “першы выган жывёлы” накладваліся адно на адно, утвараючы семантычнае тлумачэнне абраду як рытуальна-магічнага афармлення пачатку ўсялякай важнай справы. “На Ягор’е у нас усягды выганялі ў поле скот, хоць холадна, снег, усяроўна выганялі” (в. Бычыха, Гарадоцкі раён) [3, с. 102]. “На Юр’я бацька выганець скот у двор, абыйдзець яго з іконай і назад у хлеў загоніць. Гэта калі вясна халодная і не выганялі скот у поле” (в. Зубакі, Гарадоцкі раён) [3, с.102]. Першы выган жывёлы ў поле (“запасванне”) характарызаваўся функцыямі, накіраванымі на забеспячэнне добрых удоў і здароўя каровы, а таксама рытуаламі прэзентыўнага плану, якія прызваны былі засцерагчы жывёлу ад ваўкоў і сурокаў (“ліхога вока”). Асноўныя атрыбуты першага выгану жывёлы, зафіксаваныя на лакальнай тэрыторыі Віцебска-Пскоўскага памежжа, – вербачка, яйка, пасвяцёная вада, грамнічная свечка, хлеб, соль, разнастайныя асвечаныя зёлкі, жалезныя прадметы. Кожны з іх нясе пэўную магічную нагрукку, акрамя агульнай для іх апатрапейнай і прадукцыйнай функцыі. Аналагічныя прадметы-атрыбуты былі распаўсюджаны ў Себежскім раёне Пскоўскай вобласці, дзе паўсюдна бытаваў звычай першага выгана жывёлы ў поле і традыцыйны абыход статку. Кожны гаспадар абыходзіў спачатку сваіх кароў у двары. Для гэтага браў рэшата з зярном жыта ці ячменю, ставіў туды ікону, свечку, клаў пару яек, пірог [4, с. 510]. Самым пашыраным апатрапейна-прадукцыйным сродкам юраўскіх звычаяў на лакальнай тэрыторыі Віцебска-Пскоўскага памежжа лічылася менавіта асвечаная на Вербніцу вярбінка. У двары асноўным аб’ектам увагі выступала жывёла: “Выганяем кароў у поле свяцёнай вярбой, свяцёнай вадзічкай паліваем карову на спіне, каб ні былі бугры і ніякія болькі” (в. Калатовіна, Верхнядзвінскі раён) [3, с. 103]. “На Ягор’е выпускаюць скот на двор, бярыць бацька і матка свечку, вяду свяцёную і вербу свяцёную, і кругом абыходзяць скот тры разы. Пабрызгаюць яго вадой, мяцёлчаккай, свечку запаліць, абкураць і вербінкай паб’юць – гэта як першы раз выганяюць у поле” (в.Гаравыя, Полацкі раён) [5, л. 17]. “На Юр’я выганяюць у поле першы раз кароў, коней запасываць. Выганялі да сонца, вербай свяцёнай абізацільна” (в. Труды, Полацкі раён) [5, л. 29]. “Як запасваеш скаціну на веснавога Юр’я, бярэш вербачку, яечка пасхальнае, ядловец свяцёны, траўкі, што на Івана свенцяць, дзівасіл асобенна кладуць, гавораць дзвянаццаць сіл у ім, і вугалькі – і абкураваеш скот, абыходзіш кругом тры разы” (в. Мураўшчына, Полацкі раён) [5, л. 32]. “Кала хлява, дзе карова праходзіць, сыплюць соль, каб ведзьма не зашла” (в. Канчаны, Верхнядзвінскі раён) [6, л. 19]. “Ацец кладзець на талерку хлеб, соль, яйкі, свечку запальвае і прыгавор прыгаварваець. Абыдзець кругом скот у двары, а потым выпускаець у поле” (в. Вышадкі, Гарадоцкі раён) [6, л. 40].

У іншых вёсках Гарадоцкага раёна жывёлу сцябалі распараным бярозавым венікам, абсыпалі макам. Каля ганка хлява, праз які праходзіла карова, забівалі асінавы кол, каб чараўнікі не нанеслі ёй шкоду [3, с.103]. “На Ягор’е кароў запасывалі: выганем увесь скот на двор. Вот я ўжэ пастушка, я іду ззаду, бацька ідзець наперад і нясець ікону, пару яец і два піражкі такіх, небальшых, юраўскія называліся. Ідзем тры разы кругом скоту і кожную скаціну нада ўдаріць вербачкай свяцёнай. А піражкі тады няслі ў цэркву, там жа ж поўна каля цэрквы сядзелі нішчыя, бедныя, старцы, калекі – ўсякія і гэтыя піражкі і яйкі аддавалі ім” (в. Забор’е, Расонскі раён) [3, с.103]. “На Яр’я мама варыла яйкі, пару яек возьмець, карову ў поле выганяець і яйкамі гэтымі вытрэць яе і вярбай, ветачкамі сцебанець карову і гоніць у поле. Потым гэтыя яйкі, што выціралі карову, аддавалі пастухом” (в. Дзёрнавічы, Верхнядзвінскі раён) [7, л. 21]. “Штоб ваўкі не бралі скот, мамка брала травы пасвяцёныя на Івана, кресціць, свечку і абыходзіла статак і выганяла скаціну ў поле” (в. Пруднікі, Гарадоцкі раён) [6, л. 34]. “Я, як іду першы раз карову выганяць у поле, бяру яйцо, ножык і вярбінку свяцёную, тры разы абыду карову, малітаўку пачытаю “Отче наш” і выганяю. А ножык тады гэты на акно стаўлю, кажуць, што тады ніхто ў хлеў ня прйдзе і карові нічога ня здэлаець плахога” (в. Латышова, Расонскі раён) [7, л. 12]. “Карову выганяеш у поле свяцёнай вербай, свечку запальвалі і чыталі малітву” (в. Гарані, Гарадоцкі раён) [6, л. 39].

У полі выконваліся абрадава-магічныя дзеянні, накіраваныя на захаванне, абарону агульнага статку ўсёй вясковай супольнасці ад дзікіх звяроў. Важнае значэнне мелі кругавыя абходы статку з рытуальнымі прадметамі-атрыбутамі, якія здзяйсняліся абавязкова тройчы: “Абыходзілі статак кругом з малітвай” (в. Забор’е, Расонскі раён) [7, л. 15]. “На Ягор’е баба адна ў нас запасвала кароў. Берець

грамнічную свечку, ікону, вербу асвячоную і абхажываець кароў тры разы кругом статка па сонцу. Абыходзіла ўвесь статак, усіхных каровы. Эта яна робіць на полі, штоб ваўкі не аб'елі” (Марыя Сафронава, 1919 г.н., в. Маскаляняты, Гарадоцкі раён) [6, л. 23]. “На Ягор’е выганялі первы раз скот. Бралі іконы, абыходзілі скаціну дома і ў полі, так тры разы абыйдуць, памолюцца” (в. Альбрэхтава, Расонскі раён). “Зберуць кароў усіх, выганюць у поле і абносяць статак іконай тры разы, малітву чытаюць, калі абыходзяць” (в. Мурагі, Расонскі раён) [7, лл. 31, 53]. “Бяруць яічка варанае краснае і з гэтым яйцом маладзейшая там якая, спрытнейшая аббяжыць усё стадатры раза, ужэ ў полі. А тады эта яйцо ў сярод стада ўкінец, каб каровы не блудзілі” (в. Клясціцы, Расонскі раён) [7, л. 42]. Аналагічныя вераванні да нашага часу сустракаюцца і на Пскоўшчыне. Так, у Невельскім раёне гаспадары тройчы абыходзяць жывёлу “па сонцу”, трымаючы ікону, запаленую свечку, рэшата з яйкамі, зярном жыгта, “чтоб не бодалісь, хорошо ходили” [4, с. 359]. У Себежскім раёне ў полі ўсе гаспадары і пастух абыходзілі агульны статак (кароў, коней) тры разы. У абыходзе ўдзельнічалі і дзеці [4, с. 510].

Міфа-рытуальны лічбавы сімвал “тры” агульнавядомы, гэта знак дасканаласці, якім у старажытных культурах вызначалі ўвесь свет. Сімволіка траістасці шырока прадстаўлена ў павер’ях і рытуальных дзеях жыццёвага кола, народнага календара, сустракаецца амаль ва ўсіх жанрах беларускага фальклору [8, с. 491]. Імкнуліся адагнаць ад статка ўсялякае зло, ствараючы як мага больш шуму: “Як выганяюць каровы, ідуць мужыкі, ахотнікі і стреляюць, гаворяць, ведзьму адганяем, штоб ведзьма не падхадзіла. Вот у поле выганюць і ў полі спраўляюць” (в. Бычыха, Гарадоцкі раён) [6, л. 36]. “Бывала, як абыйдуць і сразу выстралюць з ружжа тры разы, каб скот мірна хадзіў, каб ваўкі яго не бралі” (в. Забор’е, Расонскі раён) [7, л. 15]. У Себежскім раёне Пскоўскай вобласці пасля кожнага круга стралялі з ружжа “штоб эта уже волки не падхадилы б” [4, с. 510].

Вельмі важную ролю ў святкаванні Ягор’я ў даследуемых раёнах адыгрывалі пастухі, якім вяскоўцы давяралі кароў – сваю надзею на дабрабыт сям’і. Пастуху ў першы дзень выгану жывёлы давалі чырвоныя яйкі і іншыя прадукты харчавання (“выга(-о)ннае”, “выганшчына”, “запасное”, “луста”). “Пастуху на свята давалі выганнае і яны гулялі разам з гаспадарамі ў полі” (в. Пруднікі, Гарадоцкі раён) [6, л. 34]. “Пастуху даюць красныя яйкі” (в. Мурагі, Расонскі раён) [7, л. 33]. Для захаванасці статку на ўвесь перыяд выпасу неабходна было для пастухоў прыгатаваць абрадавую страву – яечню, прадукты для чаго збіралі з кожнай вясковай сядзібы, і з ёю выканаць пэўныя абрадава-магічныя дзеянні. “А тады бабы бяруць скавароды, яйкі, сала і ідуць да пастуха ў поле, там пастухі разводзяць вогнішча і яечню пражаць, спраўляюць свята” (в. Вышадкі, Гарадоцкі раён) [6, л. 14]. “На Ягор’е ў полі пастухі скавароды беруць і тамацька яешню жарюць, а тады кругом кароў абходзяць з этай яешняй, кругом, кругом усё стада” (в. Гарані, Гарадоцкі раён) [6, л. 35]. “Яічкі красілі і пастухам давалі, як у поле выганялі. Там бывала саберуцца, вып’юць, танцуюць, гуляюць. Бралі сала, яйкі, яешню там пражылі і цяпер так робяць да сёння” (в. Альбрэхтава, Расонскі раён) [7, л. 38]. Аналагічныя дзеянні пры рэалізацыі юраўскага абрадавага комплексу сустракаліся і ў Себежскім раёне Пскоўскай вобласці, дзе пастуха адорвалі яйкамі, а таксама аблівалі вадой, “штоб каровы былі б малошны” [4, с. 510]. У Невельскім раёне для пастухоў фарбавалі яйкі альхой, бярозай, “так, штоб жёлтые были”. На полі кідалі яйка і прыкмячалі: калі не разаб’ецца – карова будзе цэлая [4, с. 359 – 360]. Атрыбуты працоўнай дзейнасці: пастуховая торба, кій, пуга, музычныя інструменты таксама заключалі ў сабе магічныя ўласцівасці: “На пасту як выганялі – пастухі ў трубу трубілі” (в. Канчаны, Верхнедзвінскі раён) [5, л. 41].

Важным этапам запасвання кароў, юраўскай жывёлагадоўчай і пастухоўскай абраднасці на даследуемай лакальнай тэрыторыі Віцебска-Пскоўскага памежжа станавілася сумесная трапеза ў полі (па мясцовай тэрміналогіі “юраўшчына”, “замачванне даёнак”). “Як кароў выганялі ў поле, усе хазяева пастухам давалі па пары яек, а яны тады ўжо юраўшчыну дзелалі, там яешню пяклі” (в. Канчаны, Верхнедзвінскі раён) [7, л. 41]. “На Ягор’е бабы даёнкі замачываюць бывала. У абед сабіраюцца на полі, беруць з сабой па пары яечак, сала, калі ёсь, гарелкі. Кароў падоцяць, яечню спякуць, сядуць усе і Ягор’е ўспамінаюць, кажуць, штоб нашы даёнкі не рассохлі. Пелі там частушкі, так пасмяёмся дый дамоў пайдзём” (Марыя Сафронава, 1919 г.н., в. Маскаляняты, Гарадоцкі раён) [6, л. 24]. “Тады сабіраюцца хазяева на полі, каля статка, складчыну дзелаюць, нясуць яйкі, сала, у каго мяса там, каўбаса, агонь кладуць, яешню пражуць, выпіваюць, пяюць, гармонь прынясуць, іграюць. Складваюцца толькі жаншчыны і мужыкі, хазяева” (в. Клясціцы, Расонскі раён) [7, л. 39]. “У полі сабіраюцца ўсім гуртом і гулянку ўстраіваюць. Хто яйкі, у каго што ёсць нясуць у поле і сутрыкаюцца. Хадзілі гаспадыні, там яечню ў полі дзелалі” (в. Пруднікі, Гарадоцкі раён) [6, л. 22]. “На Ягор’е у полі сабіраюцца бабы, бяруць бутылку, яйкі, там ў полі і жарюць, там і даёнкі замачываюць. Там елі і пілі, і песні пелі, абы-якія песні” (в. Вышадкі, Гарадоцкі раён). “У нас прагонюць у поле і кажуць – даёнкі нада замачыць. Сабіраюцца і яешню прыгуць, вып’юць па-трошку і песні іграюць” (в. Межы, Гарадоцкі раён) [6, лл. 25, 28].

ЭТНАГРАФІЯ І ФАЛЬКЛОР

“Замачывалі даёначкі, складаліся, пілі на полі, пайдзём кароў даць у поле і нясём закуску харошую – і так запасываем кароў” (в. Мураўшчына, Полацкі раён) [5, л. 18].

Інфарматыры ўказваюць на абавязковасць удзелу ў святкаванні ўсіх вясцоўцаў: “Дзень усеобшчый, пасуць усе. Бабы беруць скавародкі, яечкі, сала, нажарюць яечні і там дзень пелі, танцавалі” (в. Бычыха, Гарадоцкі раён) [6, л. 35]. “Сабіраюцца ўсёй дзяреўняй, гэта ж первы дзень выгана, называіцца запасці кароў і коней” (в. Гаравыя, Полацкі раён) [5, л. 26]. У Невельскім раёне Пскоўскай вобласці паўсюдна распаўсюджаны звычай першага выгана жывёлы ў поле – “штобы все разом”. Пасля абыходу пасухі ладзілі трапезу на полі “кладчыны”, “склашыны”. Для частавання гатавалі сырнікі з творагу, талакно [4, с. 359 – 360]. У іншых месцах гэтага ж раёна жанчыны “падмывалі кароў” напярэдадні “Егорія” – ладзілі гулянне на ўсю ноч [4, с. 359 – 360].

Абыход / агледзіны поля. На даследуемай лакальнай тэрыторыі Віцебска-Пскоўскага памежжа існаваў звычай абыходу і агледзін поля з хлебам, яйкам і вярбой, што было накіравана на ўраджайнасць засеяных палёў: “Хадзілі на Юр’я ў поле, дзе пасеяна азімае жыта. Бралі з сабой свянцонае яйцо ад Пасхі і свянцоную вярбу, торкалі вярбу ў жыта і прыгаварвалі: “Жытца, расці як вярба высокае, чыста расці, святая зямелька, хлеб расці большы. Мы вербачку пасвянцілі, а ты нас святым хлебам надзялі” (в. Мураўшчына, Полацкі раён) [3, с. 105]. “Карову сваю выганяюць вярбічкай свянцонай, а тады ету вярбічку нясуць у поле, у жыта ўторнуць, штоб жыта радзіла” (Марыя Сафронава, 1919 г.н., в. Маскаляныты, Гарадоцкі раён) [6, л. 27]. “Гонюць у поле вербічкай, а тады мужыкі нясуць ету вербічку на сваю палоску жыта і ўторнуць яе там, каб жыта добра радзіла” (в. Межы, Гарадоцкі раён) [6, л. 31]. “У поле кароў выганяюць первы раз свянцонай вярбічкай. Тады ету вярбіну заносцяць у жыта і паторнуць, каб жыта радзіла” (в. Клясціцы, Расонскі раён) [3, с. 106]. Аналагічныя вераванні бытавалі і на Пскоўшчыне. Так, у Невельскім раёне асвечаную вярбу затым утыкалі ў жыта; неасвечаную – неслі ў муравейнік [4, с. 359 – 360], у Себежскім – ўпрыгожаную вярбу ставілі ў жытнёвую ніву, “штоб Гасподь спасал бы, штоб не было гразы, штоб ня сбила б градам”. На будучы рост зернавых накіраваны таксама звычай барацьбы ў жытнёвым полі [4, с. 510].

У дзень Ягор’я ўважліва сачылі за надвор’ем, бо, згодна з вераваннямі, характар надвор’я ў гэта свята мог прадказаць будучы ўраджай, характар будучай вясны і лета: “Калі на Ягорье мароз – тады на балоце сей авёс” (в. Забор’е, Расонскі раён) [3, с. 107]. “Кажуць, калі на Ягорье дождж – то будзец і лета плахое, сырое” (в. Вокшыва, Гарадоцкі раён) [3, с. 107].

Такім чынам, юраўская абраднасць даследуемага арэала, маючы шэраг агульнабеларускіх адпаведнікаў, заўважна вылучаецца сваёсаблівымі лакальнымі адметнасцямі, да якіх у першую чаргу адносяцца: шматлікасць і разнастайнасць прадметаў-атрыбутаў для першага выгану жывёлы, звычай фарбаваць яйкі, дамінантны ў семантыцы свята матыў салідарнасці ўсіх членаў вясковай супольнасці для дасягнення мэты захавання, абароны агульнага статку, сваёсаблівыя абрадава-магічныя дзеянні з адгоннай магічнай функцыяй, сумесная трапеза ў полі “юраўшчына”, як разнавіднасць рытуальных паводзін, пераважна жаночы характар абрада “замачванне даёнак”, звычай абыходу і агледзін поля з мэтай павышэння ўраджайнасці засеяных палёў. Шматлікія мікралакальныя традыцыі юраўскай абраднасці ў вылучаным арэале Віцебшчыны з’яўляюцца тоеснымі ці тыпалагічна агульнымі з аналагічнымі з’явамі ў памежных раёнах Пскоўшчыны.

ЛІТАРАТУРА

1. Игнатъев, Р.Н. Концептуальные подходы к изучению этнических и политических границ в зарубежных и отечественных исследованиях / Р.Н. Игнатъев // Белорусско-русское пограничье: Этнологическое исследование. – М., изд. РУДН, 2005. – С. 11 – 37.
2. Путилов, Б.Н. Фольклор и народная культура / Б.Н.Путилов – СПб.: Наука, 1994. – 197 с.
3. Традиційная мастацкая культура беларусаў. У 6 т. Т.2. Віцебскае Падзвінне / Т.Б.Варфаламеева, А.М.Боганева, М.А.Козенка і інш.; Складальнік Т.Б.Варфаламеева. – Мн. : Бел навука, 2004. – 910 с.
4. Народная традиционная культура Псковской области. Обзор экспедиционных материалов: [В 2 т.] // Авт. проекта, сост., научн. ред. А. М. Мехнецов. Авт. колл.: Е. А. Валевская, И. В. Королькова, Г. В. Лобкова и др.; отв. ред. Г. В. Лобкова, Е. А. Валевская. СПб.; Псков, 2002. Т. 1 – 688 с.
5. Архіў Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН Беларусі. Фонд 7. Воп. 2. Спр. 223.
6. Архіў Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя К.Крапівы НАН Беларусі. Фонд 6. Вопіс 13. Спр. 122.
7. Архіў Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН Беларусі. Фонд 7. Воп. 2. Спр. 224.
8. Дучыц, Л., Клімковіч, І. Тры/ Л. Дучыц, І. Клімковіч // Міфалогія беларусаў: Энцыкл. слоўн. / склад. І.Клімковіч, В.Аўтушка; навук.рэд. Т.Валодзіна, С.Санько. – Мінск: Беларусь, 2011. – 607 с.